

УДК 378.D47:796.5:338.48

О. П. ЛІТВІНОВА-ГОЛОВАНЬ

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

У статті здійснено аналіз процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму у вищих навчальних закладах. Висвітлено основні компоненти формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму. Зроблено висновки та визначено перспективу подальших досліджень.

Ключові слова: формування, професійна компетентність, фахівці з туризму.

У зв'язку зі змінами в соціальному й економічному середовищі сучасної України, вимоги до професійних знань і умінь випускників вищих навчальних закладів теж переглядаються. Тому, процес підготовки майбутніх фахівців має постійно підвищуватися на більш високий рівень. Сучасна система освіти повинна формувати фахівця, орієнтованого на формування особистісних якостей та здібностей, який вміє ефективно працювати у майбутній професійній діяльності в сучасних світових умовах.

Сформованість професійної компетентності надає можливість фахівцям з туризму реалізувати свій творчий, особистісний та професійний потенціал у майбутній професійній діяльності. Враховуючи це, сучасна підготовка фахівця нового типу вимагає створення та оптимізації умов, необхідних для ефективного формування певного рівня професійних і особистісних компетенцій студентів у процесі вивчення дисциплін професійної підготовки.

Вимога до забезпеченості майбутніх фахівців професійною компетентністю є досить важливою. У традиційному розумінні це визначається накопиченням загально професійних та спеціальних знань, а також практичних навичок і умінь фахівця будь-якого профілю.

Мета статті – проаналізувати процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму у вищих навчальних закладах.

Основні завдання дослідження:

1. Проаналізувати процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму у вищих навчальних закладах.
2. Визначити основні компоненти сформованості професійної компетентності фахівців зазначеного напрямку.

Аналіз літератури з цієї проблеми свідчить про те, що питання формування компетентності майбутніх фахівців з туризму є достатньо актуальними.

Теоретичними засадами слугували праці вітчизняних і зарубіжних авторів у таких напрямках: професійна освіта (Є. Андрієнко, О. Дмитрієва); підготовка фахівців з туристичної анімації (Є. Приєзжева, А. Портних, В. Плотнікова, Т. Тьорова, Т. Трусова, В. Федорченко); підготовка фахів-

ців сфери дозвілля за кордоном (З. Богатова, Р. Костецкі, Є. Мамбеков); підготовка фахівців сфери дозвілля в умовах європейської інтеграції (О. Джафарова, С. Жарая)[1].

Вивченню професійної компетентності особистості присвячено увагу в психолого-педагогічних дослідженнях Н. І. Зайцевої, Є. Ю. Микитиної, Ю. В. Назарова, О. В. Хуторського та ін. Особливості формування професійної самосвідомості фахівців сфери туризму розглядались у роботі Н. Ю. Веселової.

Втім, незважаючи на значну кількість вищезазначених праць та значущість отриманих результатів, проблема формування професійної компетентності фахівців індустрії туризму у вищих навчальних закладах залишається недостатньо розробленою [3].

Основними передумовами розвитку туризму є формування ефективної діяльної системи підготовки фахівців туристичного профілю. У зв'язку з цим постає завдання удосконалити організацію навчального процесу у підготовці фахівців з туризму, формування їх професійних та ділових якостей є головним завданням програми розвитку туризму та становлення туристичної освітньо-педагогічної системи.

Зважаючи на те, що робота в умовах динамічного розвитку потреб особистості, ринку праці, сфер економіки, суспільства, держави повинна бути інноваційною, традиційне тлумачення компетенції постійно змінюється. Теоретичний аналіз доводить, що поняття “професійна компетентність працівника” розглядається як сформованість сукупності знань, умінь та навичок загального та спеціального (профільного) характеру та сформоване творче мислення. Таке визначення професійної компетентності зумовило внесення змін у зміст та технології освітнього процесу.

Розглянемо поняття “компетенція” й “компетентність”.

Поняття “компетенція” тлумачиться як коло повноважень посадової особи, у межах якого вона повинна володіти необхідними знаннями та приймати відповідні рішення. Поняття “компетентність” визначено як здатність робітника кваліфіковано виконувати певні види робіт у межах конкретної професії, домагаючись високих кількісних та якісних результатів праці на основі наявних професійних знань, умінь та навичок [4]. Тож, поняття “компетенція” та “компетентність” співвідносяться як належне і наявне. Компетенція стосується посади, а компетентність – конкретного робітника.

У Педагогічній енциклопедії поняття “професійна компетентність” визначається як підтвержене право належності до певної професійної групи працівників, визнане з боку соціальної системи й представниками не тільки певної професійної групи, а й інших соціальних професійних груп.

Формування професійного потенціалу майбутнього працівника потребує змін структури та змісту освітніх програм, використання нових педагогічних методів та технологій, а також нових критеріїв оцінювання майбутніх фахівців з туризму.

Відповідно до принципів інтегративності, мобільності, технологічності, варіативності здійснюється відбір змісту освіти у межах інтегративної системи формування професійної компетентності.

У структурі професійної компетентності А. К. Маркова виділяє чотири блоки:

- професійні психологічні та педагогічні знання;
- професійні педагогічні уміння;
- професійні психологічні позиції, установки, які необхідні в майбутній професії;
- особистісні особливості, які забезпечують оволодіння професійними знаннями та вміннями.

І далі, в роботах виділені спеціальний, соціальний, особистісний та індивідуальний види професійної компетентності [5].

Враховуючи вищезазначене, розглянемо поняття “професійна компетентність фахівців з туризму” як складне системне утворення, що відображає інтеграцію знань майбутніх фахівців про сучасні технології в галузі туризму та особливості їх використання в процесі професійної діяльності, сформованість професійно-особистісних якостей для ефективного виконання діяльності в галузі туризму.

Під формуванням професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму розуміємо спеціально організований педагогічний процес за допомогою компетентісно орієнтованих технологій навчання, який характеризується засвоєнням знань, умінь і професійно-особистісних якостей фахівця галузі туризму, необхідних для вирішення професійних завдань.

Становлення кожного компонента, який входить до структури професійної компетентності, пов’язано з формуванням його характеристик і властивостей як частини цілісної системи. Кожен компонент має власне змістовне наповнення.

Мотиваційний компонент характеризується сукупністю мотивів, цілей, потреб у професійних знаннях, самовихованні, саморозвитку, ціннісних установок актуалізації в професійній діяльності, стимулює творчий прояв фахівця. Цей компонент передбачає наявність інтересу до майбутньої професійної діяльності, відображає потреби особистості у знаннях, оволодінні ефективними засобами організації професійної діяльності.

Когнітивний компонент характеризується сукупністю системи теоретичних знань. Цей компонент надає можливість фахівцям з туризму будувати алгоритм власного професійного розвитку в процесі майбутньої діяльності.

Реалізуючи когнітивний компонент професійної компетентності, фахівець із окремих одиничних ситуативних образів формує поняття про сутність своєї роботи. Цей компонент передбачає безперервний рух робітника від одного знання до іншого, більш повне засвоєння сутності роботи, її поглиблення та розширення.

Комунікативний компонент характеризується уміннями встановлювати міжособистісні зв'язки, узгоджувати власні дії з діями колег, обирати оптимальний стиль спілкування з оточуючими у різних ситуаціях, володіти засобами вербального й невербального спілкування.

Комунікативні здібності проявляються у співпраці та колективній професійній діяльності. Професійна діяльність майбутніх фахівців з туризму передбачає наявність таких умінь: проведення ділових зустрічей, бесід, переговорів; володіння діловим етикетом та культурною мовою (ділова риторика, письменність мови); уміння слухати, проявляти співчуття; уміння виступати перед публікою.

Рефлексивний компонент характеризується уміннями свідомо контролювати результати діяльності та рівень особистого розвитку й досягнень. Також важливою є сформованість таких якостей, як: креативність, ініціативність, цілеспрямованість, упевненість у собі, схильність до самоаналізу, здібність імпровізувати, передбачати, творче мислення, а також наявність професійних знань умінь та навичок.

Рівень сформованості компетенції є прихованим (латентним) параметром та не може вимірюватися безпосередньо. Його можна оцінити з граничною вірогідністю. Тому при його оцінюванні слід використовувати підхід достовірності.

Об'єктивність оцінювання компетенції пов'язана з систематизацією та уточненням критеріїв, за якими здійснюється оціночне судження, використанням оціночних шкал. Професійну компетентність можна визначити за допомогою експертних оцінок, тестування, анкетування, інтерпретації результатів етапів формування професійної компетентності.

Висновки. Таким чином, здійснений аналіз літератури та власний досвід із зазначеної проблеми дослідження уможливив з'ясувати, що формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму у вищих навчальних закладах України є актуальною проблемою вітчизняної вищої школи. Можна констатувати, що професійна компетентність майбутніх фахівців з туризму є сукупністю професійних знань, особистісних якостей та індивідуальних здібностей. Основними компонентами формування професійної компетентності визначено: мотиваційний, когнітивний, комунікативний, рефлексивний. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні інших аспектів формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму.

Список використаної літератури

1. Глебова В. О. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / В. А. Глебова. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/pedagogy-psychology-and-sociology-311/theory-and-methods-of-studying-education-and-training-311/7487-formation-of-the-professional-competence-of-future-specialists>.

2. Казарницькова Я. Л. Модель сучасного фахівця туристичної індустрії та його професійна компетентність / Я. Л. Казарницькова // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Пед. науки. – 2009. – № 10 (173). – С. 67–74.

3. Каліновська Т. С. Теоретичні основи формування професійної компетентності фахівців індустрії туризму у закладах середньої професійної освіти / Т. С. Каліновська // Вісник Челябінського державного педагогічного університету. – 2012. – № 6. – С. 23–30.

4. Литвинова Н. В. Поняття “компетенція” і “компетентність” у працях сучасних педагогів [Електронний ресурс] / Н. В. Литвинова. – Режим доступу: http://gnpu.edu.ua/files/VIDANNIY/Visnik_19/V19_102_106.pdf.

5. Маркова А. К. Психологія професіоналізму / А. К. Маркова. – Москва : Знання, 1996. – 312 с.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2015.

Литвинова-Головань О. П. Формирование профессиональной компетентности будущих специалистов по туризму в высших учебных заведениях

В статье анализируется процесс формирования профессиональной компетентности будущих специалистов по туризму в высших учебных заведениях. Выявлены основные компоненты формирования профессиональной компетентности будущих специалистов по туризму. Сделаны выводы и определена перспектива дальнейших исследований.

Ключевые слова: формирование, профессиональная компетентность, специалисты по туризму.

Litvinova-Holovan' O. Forming of Professional Competence of Future Specialists on Tourism

The formed of professional competence is given by possibility to the specialists on tourism to realize the creative, personality and professional potential in future professional activity. Taking it into account, modern preparation of specialist of new type requires creation and optimization of terms, necessary for the effective forming of certain level of professional and personality competence of students in the process of study of disciplines of professional preparation.

Basic pre-condition of development of tourism is forming of the effective active system of preparation of specialists of sphere of tourism. In this connection, there is a task to perfect organization of educational process of preparation of specialists of tourist activity, forming of their professional and business qualities goes out as a main task both program of development of tourism and becoming of the tourist educational-pedagogical system. In the article the analysis of process of forming of professional competence of future specialists was conducted on tourism. We defined the basic components of forming of professional competence: motivational, communicative, reflection. A professional competence can be defined by expert estimations, testing, questionnaire and interpretation of results of the stages of forming of professional competence.

The conducted research enabled basic component of forming of professional competence of future specialists on tourism. It is possible to establish that a professional competence of future specialists on tourism is the aggregate of professional knowledge's, personality qualities and individual capabilities. Conclusions are done and the prospect of further researches is certain.

Key words: forming, professional competence, specialists on tourism.